

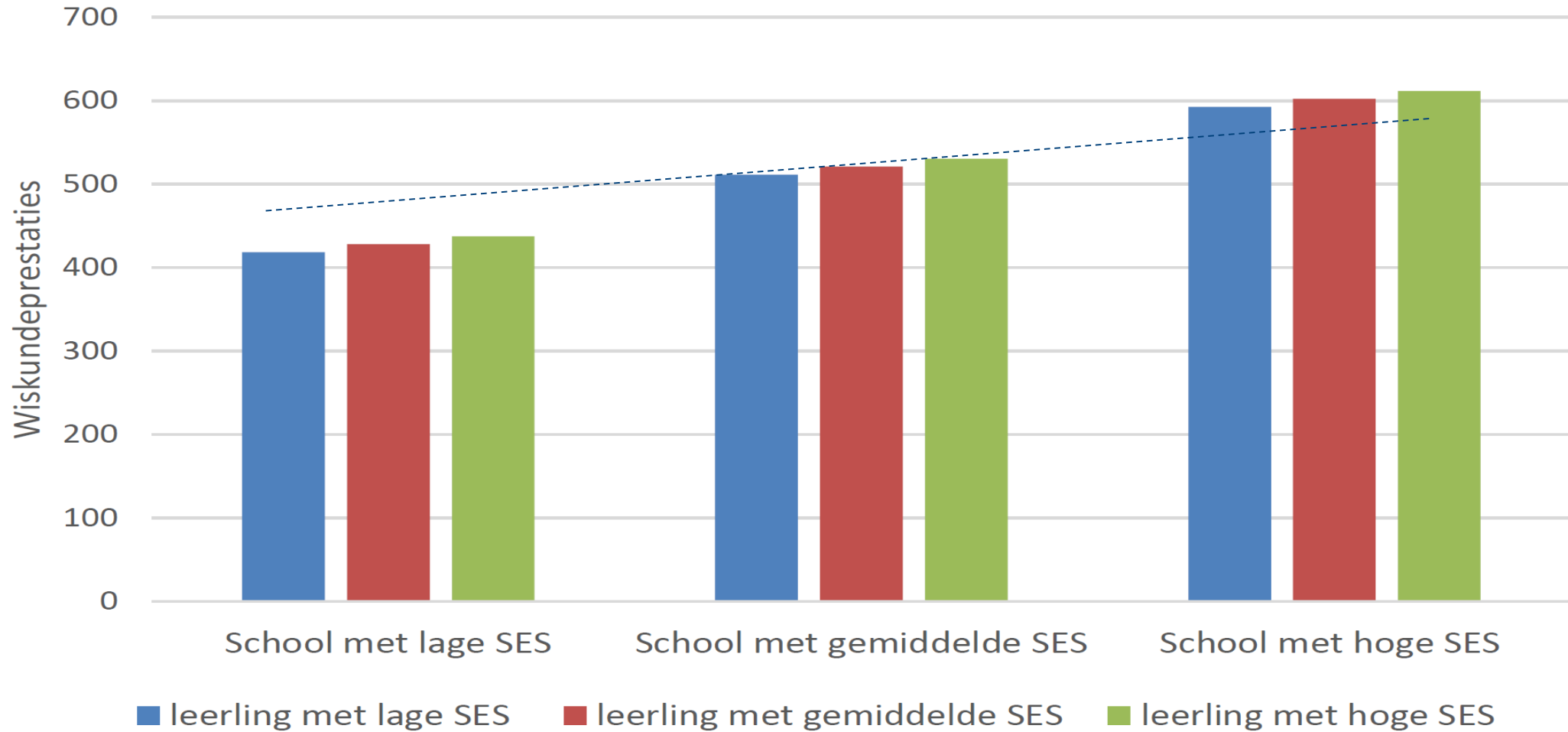
Selectiemachine of sociale lift ?

Ides Nicaise (KU Leuven: HIVA & PPW)

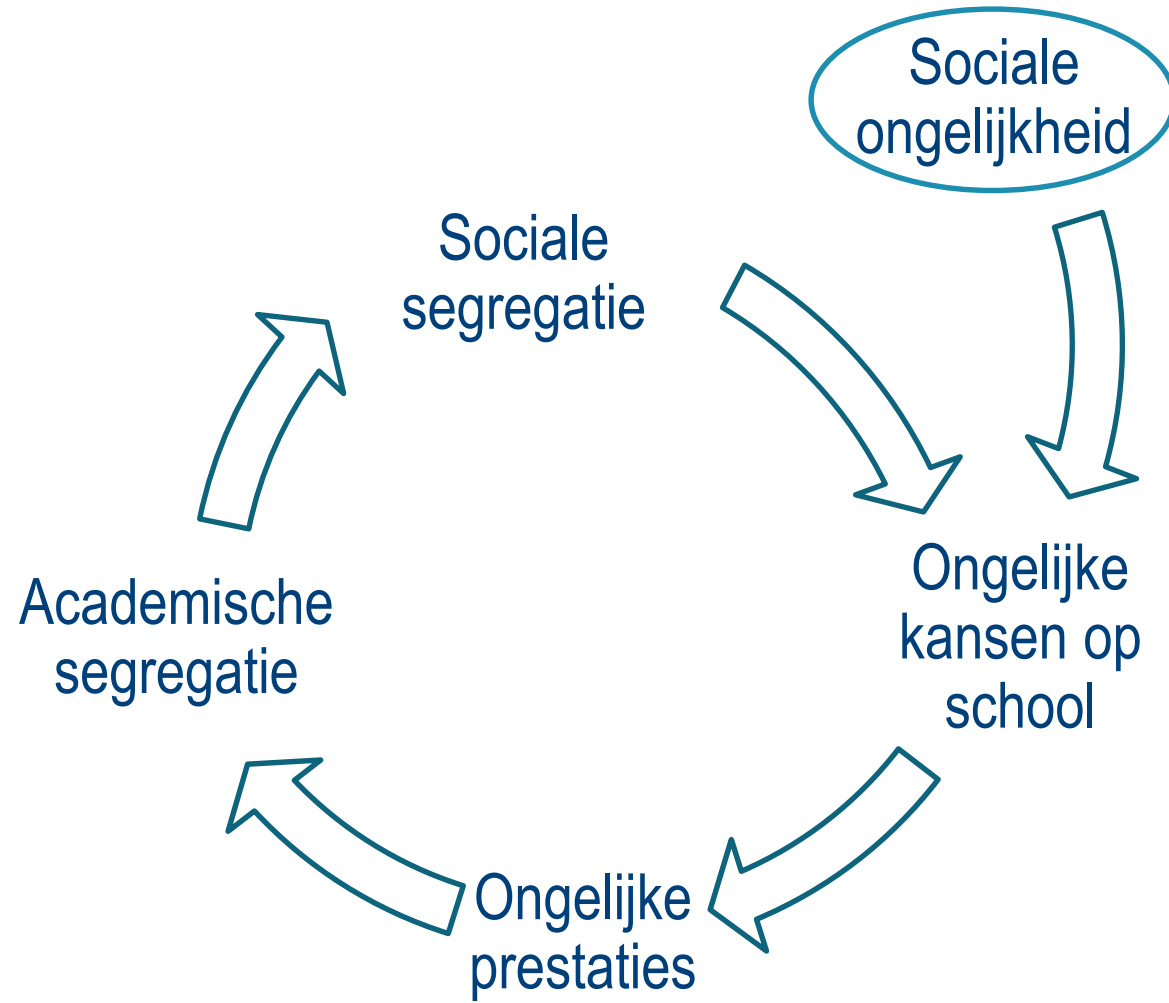
VLOR Startdag

18/9/2019

Ongelijke onderwijsuitkomsten en segregatie

Segregatie en ongelijke uitkomsten

Waarom versterkt segregatie de ongelijke kansen ?

- **Leerlingniveau:**
 - Cognitief: peer group effecten
 - Psychologisch (demotie)
 - Sociaal: leerklimaat
- **Leerkracht-niveau:**
 - Matteüseffecten
 - Verwachtingseffecten
- **Schoolniveau:**
 - Collectief sociaal kapitaal

Waarom blijft segregatie bestaan?

De meritocratische ideologie van ons onderwijs

3 bronnen van ongelijkheid

- Aangeboren 'talenten'
=> moeten maximaal benut worden
- Inspanning
=> moet aangemoedigd worden
- Omstandigheden (o.a. sociale herkomst)
=> moeten gecompenseerd worden

Twee eerste vormen van ongelijkheid worden
als wenselijk ervaren => gecultiveerd

Derde vorm van ongelijkheid wordt
tegengegaan

Maar: ongelijke 'talenten' zijn ook sociaal
bepaald => reproductie van sociale ongelijkheid
blijft duren

Instrumenten van meritocratisch beleid

Maximiseer 'gewenste' ongelijkheden
(gebaseerd op 'verdienste' (= talent + inspanning))

- Competitie tussen leerlingen / scholen
 - Vrije schoolkeuze
 - Vergelijkende prestatiemetingen
 - Financiering op basis van prestaties
- Systematische selectie
 - Gesegregeerd onderwijs voor minder getalenteerden
 - Vroege detectie van talenten (toetsen)
 - Voortschrijdende selectie (tracking)

Minimiseer 'ongewenste' ongelijkheden
(als gevolg van omstandigheden)

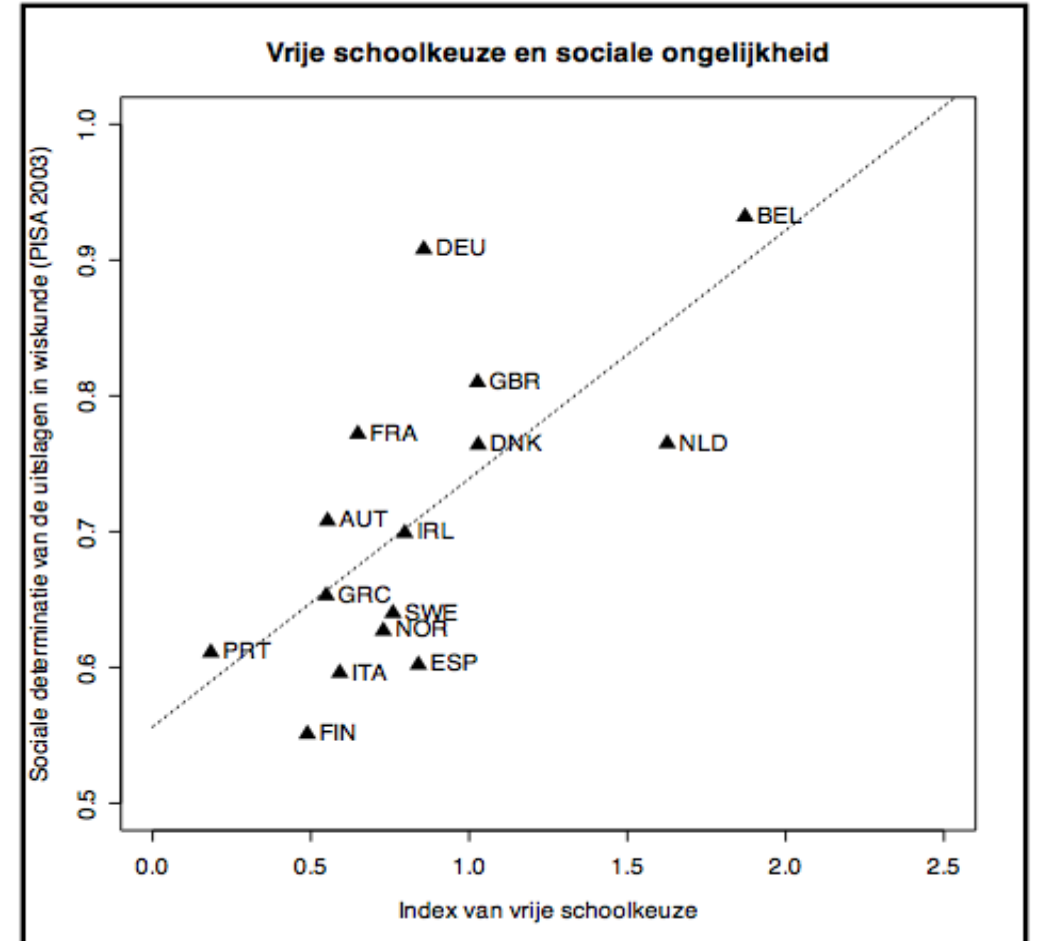
- Kostenloos onderwijs
+ financiële ondersteuning IIn / studenten volgens inkomen en verdiensten
 - leerplicht
- Taalbaden voor migranten

Vier mechanismen van academische segregatie in Vlaanderen

- Schoolkeuze (quasi-marktwerking in onderwijs)
- Buitengewoon onderwijs
- Zittenblijven
- Waterval in secundair onderwijs

Quasi-marktwerking, segregatie en ongelijke uitkomsten

- Vrije schoolkeuze en vrijheid van onderwijs
=> concurrentie tussen Iln / ouders voor de beste scholen
=> concurrentie tussen scholen voor de beste leerlingen
- Sterke scholen romen de markt af
↔ zwakkere scholen kunnen niet selecteren
=> polarisatie naar sociale herkomst
=> opwaartse spiraal voor sterke scholen /
neerwaartse spiraal voor zwakkere scholen
=> sociale ongelijkheid in uitkomsten wordt
uitvergroot

Buitengewoon onderwijs, segregatie en ongelijke uitkomsten

- België / Vlaanderen behoren tot koplopers qua omvang van buitengewoon onderwijs
- Grijs zones tussen 'functiebeperking' en 'sociale beperking': types 1-3-(8)
=> in buitengewoon onderwijs zijn 54% van de leerlingen GOK-indicatorleerlingen (type 1: 80%; type 3: 68%)
- Voor heel wat leerlingen is (gesegregeerd) buitengewoon onderwijs contra-productief (Vanlaar e.a. 2012)

Zittenblijven, segregatie en ongelijke uitkomsten

Feiten:

- OESO-gemiddelde tussen 6-15 jaar: 16%
⇔ Vlaanderen 28,9%
- Armste deciel 45% ⇔ rijkste deciel 9%

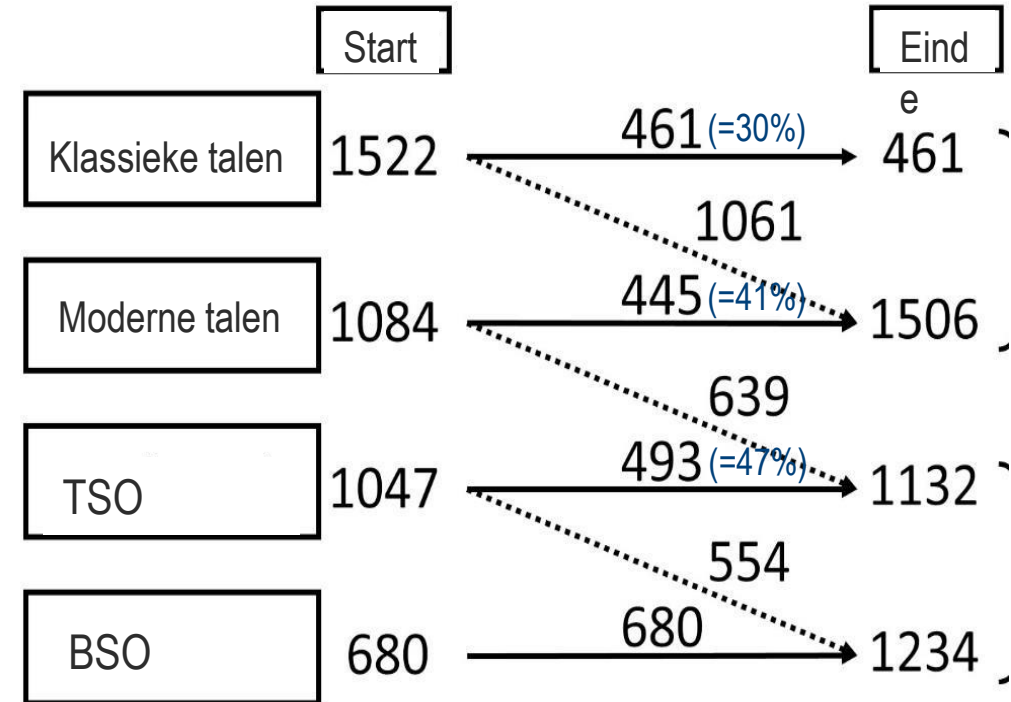
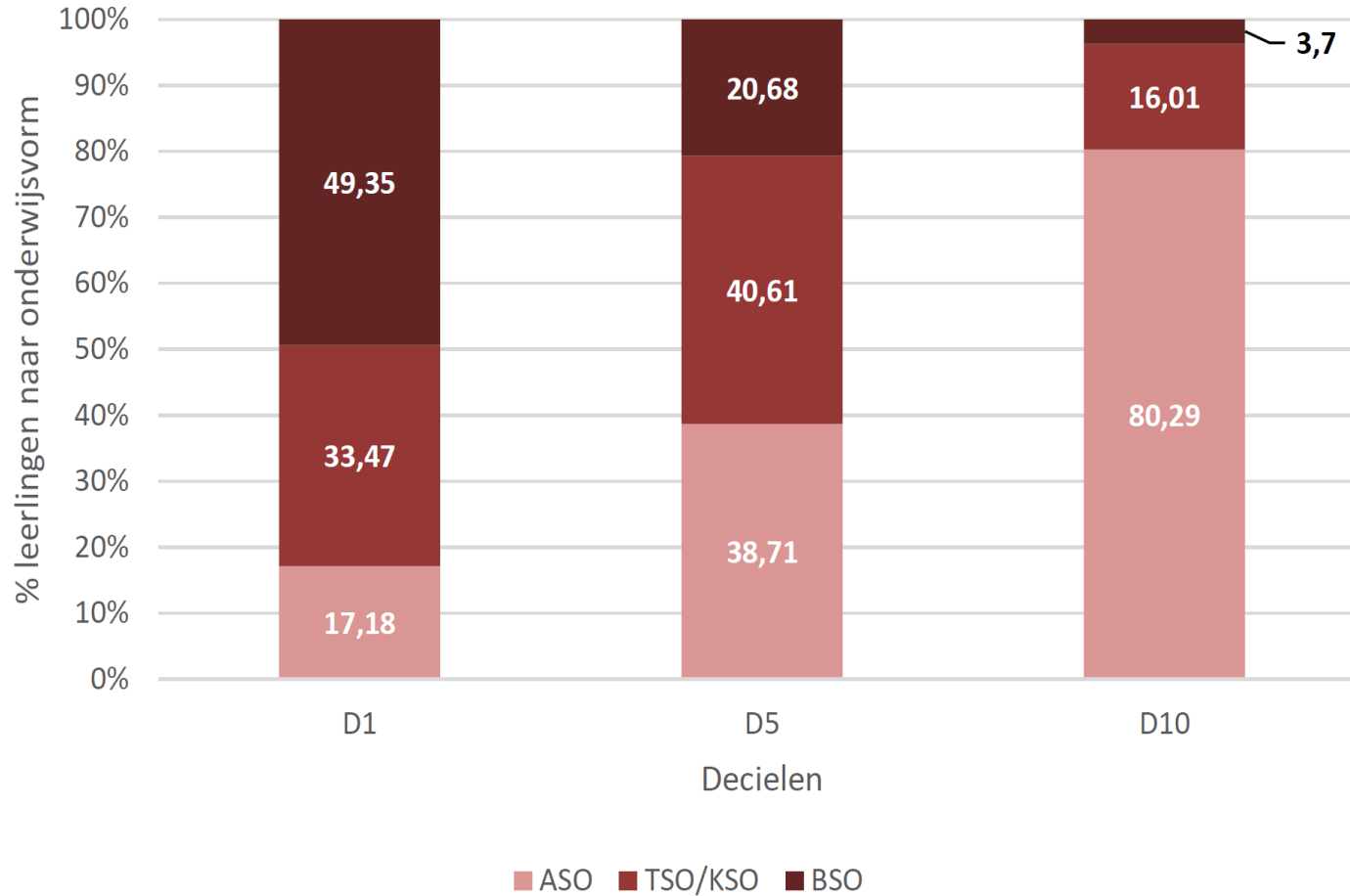
Oorzaken van ongelijkheid in zittenblijven:

- Ongelijke kansen
- Discriminatie in attestering (Unia 2018)

Gevolgen:

- Verslechtering prestaties op lange termijn (Lamote 2013; Vandecandelaere e.a. 2016)
- Vroegtijdig schoolverlaten (De Witte e.a. 2013)

Waterval in secundair onderwijs

Bron: Dockx (2019, op basis van LOSO)

Gevolgen van waterval

Argumenten voorstanders

- Kwaliteit primeert
 - ⇒ sterke IIn kunnen excelleren
 - ⇒ minder falen en ontmoediging
 - ⇒ hogere gemiddelde prestaties
- Betere aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt

Bevindingen van onderzoek

- Premature oriëntering => fouten => meer ontmoediging
- Collectieve frustratie in TSO/BSO => schoolmoeheid => onderprestatie
- Ongelijke waardering onderwijsvormen => tekort aan STEM-gediplomeerden
- Negatieve attitudes t.o.v. Levenslang leren => kwetsbaarheid BSO-afgestudeerden
- Zwakkere democratische attitudes
- VERSTERKTE SEGREGATIE / ONGELIJKHEID

Beleidsimplicaties

1. Quasi-marktwerking tegengaan

- Conflict vrijheid – gelijkheid in inschrijvingsbeleid: overheidstussenkomst nodig
- Diversiteitsconsulenten / samenwerking met middenveld in wervingsbeleid
- Regulering uitstroom (witte vlucht / uitsluitingen)
- Praktijktoetsen discriminatie
- Centrale examens i.f.v. gelijke kwaliteit scholen
- Versterking GOK-ondersteuningsbeleid

2. Inclusief onderwijs versterken

- Volhouden en versterken (meer ondersteuning, meer middelen)
- Discriminatie op basis van taal en sociale herkomst toetsen

Beleidsimplicaties (vervolg)

3. Zittenblijven voorkomen

- Meer differentiatie en leerlingbegeleiding
- Herziening attesteringsbeleid: B- en C-attesten vervangen door menu van alternatieven (vakantiewerk, taalbad, herexamens, modularisering, remediëring tijdens schooljaar...)
- Financiële prikkels voor scholen ?

4. Verdere hervorming SO

- Wegwerken niveauverschillen tussen onderwijsvormen
 - Opwaardering TSO / BSO (d.m.v. eindtermen, duaal leren...)
 - Meer praktische vakken in ASO (STEM)
- Versterking individuele differentiatie-uren doorheen het ganse curriculum
- Bevorderen 'zalm-model'
- Bevorderen domeinscholen / beperken unilaterale scholen